МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Проблеми модернізації України

Випуск 1 (48), 2025

Київ
2025

УДК 330-339; 321.7; 159.9
М58

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 4 від 28.05.2025)

Редакційна колегія:
С. В. Храпатий (голова), д-р фіз.-мат. наук, проф.
І. А. Семенець-Орлова, д-р наук з держ. упр., проф.
Я. М. Раєвська, д-р психол. наук, проф.
С. О. Лисенко, д-р юрид. наук, проф.
А. І. Федосов, д-р мед. наук, проф.
М. І. Зубрицький, д-р. юрид. наук
О. М. Гордієнко, канд. техн. наук
В. І. Меджебель (*Чуєнко*), канд. юрид. наук
Л. М. Крива, канд. істор. наук
І. М. Капеліста (виконавчий редактор), канд. наук з держ. упр.
Є. Я. Черняк

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Міжрегіональна Академія управління персоналом.
М58 Наукові праці МАУП. Проблеми модернізації України / редкол.: С. В. Храпатий (голова) [та ін.]. Вип. 1 (48). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. 686 с. Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику висвітлено матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції "Розбудова інноваційних економіки, менеджменту та освіти в умовах нової соціальної реальності" (Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 20–22 травня 2025 р.).

Наведено тези доповідей учасників науково-практичної конференції МАУП з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модернізації України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модернізаційних процесів.

Видається з 2001 року.
Періодичність: 1 раз на квартал.
Засновник: *ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом".*
УДК 330-339; 321.7; 159.9

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2025

К. М. Романенко
Термінологія дегустацій WSET як основа перекладу лексикону знавців вин *354*

О. І. Іванів
Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів у Німеччині: психологічні виклики та практичні рекомендації *355*

А. Ю. Маковський
Ефективне управління командою в умовах змін *358*

Д. С. Мартишин, А. І. Богданенко
Проблемне поле християнської теології і державного управління в умовах нової соціальної реальності *360*

Л. І. Лабунська
Вплив сучасних методів арт-терапії на відновлення психоемоційного стану дорослих клієнтів в умовах соціально-економічної нестабільності *363*

В. О. Медвідь, Ю. В. Буй
Інноваційна та креативна економіка: стратегічні напрями розвитку для повоєнного відновлення України *365*

А. А. Тарарненко
Професійне вигорання працівників релігійних організацій в контексті глобальних викликів сучасності: особливості проявів та психологічні механізми формування *368*

І. А. Сторожук, Я. С. Болтушкіна
Політика замовчування історичної пам'яті про голокост в СРСР через призму Бабиного Яру *371*

А. І. Галас
Використання когнітивно-поведінкових технік у саморегуляції тривожності студентів у період соціальної турбулентності *374*

Ю. В. Єсаулов
Аналіз готовності закладів вищої освіти до інноваційної навчальної діяльності *376*

М. М. Барахтян
Професійна майстерність викладача закладу вищої освіти та її вплив на гуманізацію освітнього процесу *379*

О. В. Нікітін
Сучасне бізнес-середовище *381*

О. П. Березовська
Психологічні особливості мотивації підлітків з девіантною поведінкою *383*

А. С. Бутенко
Особистість в умовах Глобальних Викликів XXI століття *386*

Т. В. Нич
Використання штучного інтелекту в освіті: PRO ET CONTRA *402*

І. А. СТОРОЖУК
канд. істор. наук, доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін
ННІПСН, МАУП
ORCID:0000-0002-1321-4900

Я. С. БОЛТУШКІНА
здобувачка IV курсу, ННІПСН, МАУП

ПОЛІТИКА ЗАМОВЧУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ПРО ГОЛОКОСТ В СРСР ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ БАБИНОГО ЯРУ

В умовах російсько-української війни об'єктивне висвітлення історичної пам'яті набуває особливої ваги. Сучасна росія вдається до маніпулятивного зображення історичних подій, нерідко спотворюючи їх або вириваючи з контексту. Ядром ідеології нинішнього кремля є наратив про "Велику Вітчизняну війну", який використовується для виправдання сучасної агресивної політики, в тому числі війни проти України. Російська пропаганда викривляє історичні факти, які не вписуються до офіційної версії, замовчує злочини радянської влади, як наприклад, пакт Молотова-Ріббентропа, та применшує роль союзників у перемозі. Трагедії Другої світової війни висвітлюються вибірково та однобічно, так, щоб вписатися в бажану картину. Зокрема, пріорітетним для країни-агресора є висвітлення Голокосту не як окремого геноциду єврейського народу, а як однієї з численних драм війни.

Окреслена позиція є продовженням офіційної політики радянської влади для якої тема Голокосту була незручною. Показовим було ставлення держави до пам'яті жертв нацистського режиму, включно з розстріляними у Бабиному Яру.

Однією з причин, чому СРСР намагався приховати всю історичну конкретику про Бабин Яр, був страх, що єврейська спільнота консолідується навколо пам'яті про трагедію. Це не входило в плани Радянського Союзу, який прагнув розчинити всі народи у так званому "совєцком человєке". Це класова дефініція, пролетар, який має здійснювати революцію і будувати соціалізм, а не мати відсилки, любов і симпатію до будь-якої нації. Крім того, пам'ять про Бабин Яр актуалізувала питання про історичну відповідальність Радянського Союзу у Другій світовій війні. Зокрема, щодо того, що з 1939 по 1941 роки СРСР був союзником нацистської Німеччини і фактично не попередив своїх громадян про загрози нацистської окупації. Коли війська Вермахту прийшли в Київ у 1941 р., то населення не мало уявлення про політику нацистів щодо євреїв та ромів на підкорених територіях. [2]

Замовчування Голокосту владою УРСР у повоєнний час досягло екстреми. Скажімо, якщо в Естноській РСР можна було прочитати про Голокост навіть у підручниках, а в Литві ця історія подавалася заретушовано, то в офіційній історії Української РСР, надрукованій в 1977–79 рр., не було жодної згадки не лише про Голокост, але й про євреїв узагалі. Таким чином, жертв масового насильства вбивали двічі: вперше — фізично, вдруге — знищуючи пам'ять про них.

Найганебнішим проявом відвертої сталінської політики антисемітизму було відношення влади до місць пам'яті страждань євреїв, особливо — до Бабиного Яру. Розстріли в урочищі розпочалися відразу після вступу нацистів та їхніх союзників

до Києва у вересні 1941 р. і відбувалися чи не щоденно до завершення окупації міста. Найтрагічнішими стали 29–30 вересня, коли нацисти вбили майже 34 тисячі євреїв — мешканців Києва. Загалом кількість людей похованих в урочищі становить близько 100 тисяч. Серед них — євреї і роми, червоноармійці, комуністи, підпільники Організації українських націоналістів, в'язні Сирецького концтабору, "саботажники", порушники комендантської години та навіть пацієнти психіатричної лікарні ім. Павлова. Нацистська операція в Бабиному Яру 29–30 вересня стала однією з наймасштабніших каральних акцій Другої світової війни. Більшість населених пунктів України мають свої більші чи менші "бабині яри" — місця нацистських розстрілів євреїв та інших жертв [3].

Тривалий час на місці масового розстрілу мирного населення в Бабиному Яру не було жодних пам'ятних знаків. У 1950 р. щодо урочища владою було ухвалене фатальне рішення. Для створення плаского рельєфу, Бабин Яр вирішили заповнити відходами Петровських цегляних заводів, яких завезли туди понад 4 млн м^3. Водночас, замість надійної бетонної дамби спорудили земляну, яку й прорвало 13 березня 1961 р. о 8:30 ранку. Смертоносний потік заввишки 14 м. і завширшки 20 м. вирвався з яру і промчав зі швидкістю 5 м/с, змітаючи все на своєму шляху. Пульпою накрило площу близько 25 га, а збитки становили 3,7 млн рублів. Офіційно влада оголосила про смерть лише 145 людей і заборонила згадувати про жертв цієї катастрофи.

Влада всіляко намагалася перешкодити розголосу. Та попри все ВВС розповіло про київську трагедію й повідомило про загибель двох тисяч осіб. Тим часом у народі Куренівська катастрофа реанімувала спогади про трагедію Бабиного Яру. "Серед осіб єврейської національності, які перебували поблизу місця катастрофи, мали місце висловлювання, що "мертві не витримали" і що в Бабиному Яру треба було побудувати пам'ятник загиблим євреям, а не засипати яр...", — звітувало КДБ [4].

Перші спроби вшанування жертв Бабиного Яру датуються початком 60-х років. Ініціатива в цьому процесі належала Емануїлу (Аміку) Діаманту, який влітку 1961 р. приїхав в Київ у відпустку до батьків. Пізніше Амік Діамант згадував, що випадково потрапив на виступ Євгена Євтушенка у Жовтневому палаці, де вперше почув, що "Над Бабиним Яром пам'ятників немає". Поема йому не сподобалася і навіть обурила: "Там були соплі! Мене це злило. Але Євтушенко допоміг мені зрозуміти, що за все, що відбувається зі мною й навколо мене — відповідальний тільки я! І за Бабин Яр теж".

Після цього Діамант разом із друзями та майбутньою дружиною вирушив до урочища. Те, що він побачив, його приголомшило: "Це було переоране місиво людських кісток і ґрунту. Сліди машин, які розрівнювали, розбирали, перевозили, знищували Бабин Яр". Це все Діамант відзняв на плівку. Документувати знищення Бабиного Яру — єдине, що він міг тоді робити, каже Діамант [1].

Завдяки ініціативі А. Діаманта та його однодумців в Бабиному Яру відбувся перший мітинг. Зібрання не узгоджувалося з владою, людей запрошували просто на вулиці. Мітинг було призначено в 25 річницю розстрілу за єврейським календарем — 24 вересня, о п'ятій годині вечора. Присутніх було небагато, однак вперше було вшановано трагічний дату в історії єврейського народу.

Другий мітинг у Бабиному Яру запланували на 29 вересня 1966 року. Зібрання було масштабнішим за попереднє — очевидці подій стверджують, що на ньому були присутні тисячі людей. До організації заходу долучилися українські дисиденти, зокрема І. Дзюба. Офіційна влада засудила мітинг, назвавши "ганебним зборищем єврейських й українських націоналістів", застосувавши репресії щодо найактивніших його учасників.

У наступні роки над мітингами в Бабиному Яру було встановлено державний контроль. Так, 29 вересня 1969 р. секретар Київського міському партії Олександр Ботвин звітував, що "з метою попередження зборища деякої частини націоналістично налаштованих громадян єврейської національності в Бабиному Яру, за прикладом минулого року, проведено мітинг трудящих Києва, присвячений пам'яті радянських воїнів і громадян, які загинули від рук фашистів в період тимчасової окупації міста... Вступним словом мітинг відкрив секретар міському партії т. Литвинов Є. Л.". 29 вересня 1973 р. в Бабиному Яру знов відбувся "мітинг трудящих, присвячений пам'яті жертв фашизму".

Шлях від перших мітингів до спорудження пам'ятника розтягнувся на роки. Але й на монументі, що з'явився в 1976 р., було викарбувано доволі нейтральні слова, які не відбивали суті трагедії цього місця: "Тут у 1941–1943 роках німецько-фашистськими загарбниками було розстріляно понад сто тисяч громадян міста Києва й військовополонених" [3]. Таким чином, загиблі у Бабиному Яру були визначені тільки як радянські громадяни. Учасник перших мітингів, дисидент Віктор Нєкрасов, зазначав, що "у Бабиному Яру були розстріляні не тільки євреї, але тільки євреї були розстріляні лише за те, що вони були євреями" [4, с.94]. На момент встановлення пам'ятника В. Нєкрасов виїхав за кордони СРСР, тож міг дозволити собі засуджувати дії влади.

Таким чином, радянська влада протягом десятиліть приховувала справжнє історичне значення Бабиного Яру. Реальне вшанування пам'яті загиблих євреїв у Бабиному Яру було розпочато внаслідок ініціативи не байдужої частини суспільства. Однак, тривалий час всі жертви розстрілів узагальнювалися до "простих радянських громадян", без акценту на їхню національну ідентичність. Політика пам'яті стала інструментом, за допомогою якого держава прагнула вписати Голокост в офіційні рамки радянської історії.

Джерела

1. *Джулай Д.* Ганебне зборище єврейських й українських націоналістів. У 1966 році відбувся перший мітинг у Бабиному Яру. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ganebne-zboryshe-evreyskyh-i-ukrainskyh-nacionalistiv/30188876.html
2. *Дробович А. Е.* Там загинули "мирные советские граждане". URL://suspilne.media/167819-tam-zaginuli-mirnye-sovetskie-grazdane-drobovic-pro-pamat-babinogo-aru-u-radanskij-cas/
3. *Крупник Л. О.* Непокора забуттю. URL: https://tyzhden.ua/nepokora-zabuttiu-2/
4. *Наймарк, Норман Н.* Геноциди Сталіна; пер. з англ. В. Старка (укр. м.). Київ: Києво-Могилянська академія, 2011. 134 с.